

Coordinació de la publicació:

Institut Barcelona Esports-Ajuntament de Barcelona

Imatges:

Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB),
Arxiu privat de la família Vergé,
Arxiu privat de la família Romeu,
Arxiu privat d'Esportistes Solidaris,
Biblioteca de l'Esport,
Pujadas, X.; Santacana, C.: *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya, 1870-1931*. Barcelona: Columna Edicions –
Diputació de Barcelona, 1994.

Traducció i correccions: Xavier Vives

Disseny gràfic i maquetació: Víctor Oliva. Disseny gràfic, SL

Producció: Motor Press

ISBN: xx

Dipòsit legal: xx

Edició: octubre de 2010

Tiratge: 1.500 exemplars

Quadern Dones i Esport | 4

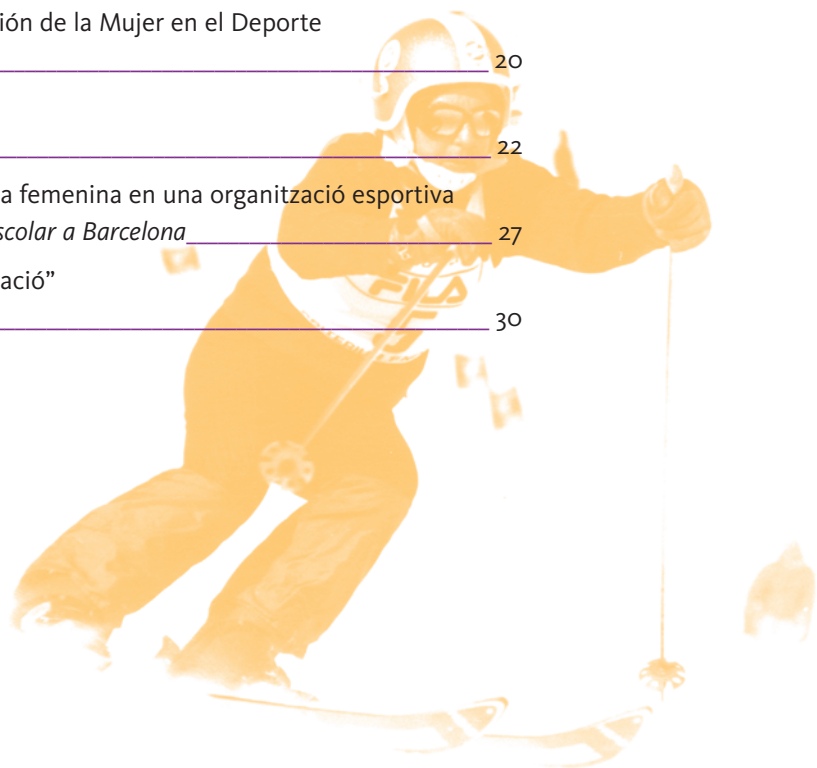
Presentació _____ 3

BARCELONA I LES DONES

1. D'un blau intens: les dones esportives sota la dictadura franquista (1939-1975)
Xavier Pujadas _____ 5
2. Biografia del Premi Dona i Esport Mireia Tapiador:
Montserrat Vergé Grau
Joan Manel Surroca _____ 11
3. Biografia de la finalista del Premi Dona i Esport Mireia Tapiador:
Carme Romeu Pecci
Joan Manel Surroca _____ 14
4. Manifest de la Cursa de les Dones 2009
Consell de les Dones de Barcelona _____ 17

LA TRANSVERSALITAT DE GÈNERE EN LES ESTRUCTURES ORGANITZATIVES

- Manifiesto por la Igualdad y la Participación de la Mujer en el Deporte
Consejo Superior de Deportes _____ 20
- Les dones, no fem esport?
Laia Doltra _____ 22
- La comunicació, els recursos i la presència femenina en una organització esportiva
Consell de Coordinació Esportiva en Edat Escolar a Barcelona _____ 27
- “Dona i esport, espais de diàleg i participació”
Gemma Ríos Suborats _____ 30

Barcelona i les dones

D'un blau intens: les dones esportives sota la dictadura franquista (1939-1975)

Xavier Pujadas

Com en tants altres àmbits de la societat catalana, els efectes de la Guerra Civil Espanyola en el terreny de l'esport van marcar un punt d'inflexió de conseqüències irreparables. Les causes d'aquesta ruptura, sens dubte, són múltiples i tenen relació amb el desenvolupament del conflicte i amb la imposició d'una llarga dictadura a partir de 1939. Efectivament, el règim franquista implicà també en l'esfera del desenvolupament del món esportiu català una ruptura important respecte de la trajectòria expansiva i democratitzadora de l'etapa anterior. No solament en relació amb la curta experiència republicana encetada l'abril de 1931 –que facilità la popularització de la pràctica dels esports i l'emergència de l'esport femení organitzat–, sinó també en contrast amb la tradició socioesportiva general viscuda des de finals del segle XIX. Aquesta ruptura fou efectiva perquè els dirigents esportius de la dictadura construïren un model basat en el control sistemàtic del teixit associatiu esportiu –desplegat des de les autoritats de Falange Española– i en la destrucció de bona part del sistema institucional i social que s'havia desenvolupat durant els anys anteriors al conflicte. Des del punt de vista de la pràctica esportiva i de l'educació física femenines, aquesta transformació va tenir profundes implicacions socials i culturals durant les dues primeres dècades de l'existència del règim i, naturalment, també influí en l'educació de la generació posterior. En primer lloc perquè la repressió franquista sobre les entitats esportives se centrà sobretot en aquelles que s'havien significat com a properes a la sensibilitat democratitzadora de la República, entre les quals els clubs i les seccions més innovadors d'esport popular i d'esport femení, nascuts durant els anys trenta o a finals de la dècada de 1920. En segon lloc, a causa de la imposició d'una cultura esportiva i educativa bastida sobre un discurs de gènere discriminatori, compromesa amb la moral del nacionalcatolicisme i que portava forçosament les dones a assumir una suposada inferioritat física i la maternitat com a missió més important de la seva vida. Finalment perquè aquest discurs i aquesta cultura es van edificar en el context general de la postguerra, sota l'hegemonia de valors militars i falangistes, i en els quals el paper de la dona restava subordinat al domini masculí en totes les esferes, tant públiques com privades.

En aquest text s'analitzarà, a grans trets i posant l'èmfasi en el cas barceloní, l'evolució de l'esport femení català sota la dictadura. Concretament, distingirem tres aspectes explicatius: les bases politicoesportives i de gènere del règim, les característiques del discurs franquista de l'esport i l'educació física femenines, i l'etapa d'obertura i d'eclosió de les dones esportistes entre 1960 i el final de la dictadura.

EL DESEMBRE DE 1970 ES JUGÀ EL PRIMER PARTIT OFICIAL DE FUTBOL FEMENÍ AL CAMP NOU. 1970.

Pérez de Rozas.

Font: AFB.

NOIES DEL BALLET AQUÀTIC DEL C. N. POBLE NOU A LA PISCINA DE MONTJUÏC L'ANY 1963. 1963.

Pérez de Rozas.

Font: AFB.

El nou marc esportiu: control social i de gènere

Abans de la finalització de la guerra civil, les autoritats polítiques del bàndol franquista ja van posar de manifest la seva preocupació pels afers esportius. De fet, la constitució d'un nou Comitè Olímpic Espanyol franquista el novembre de 1937 o la creació del Consejo Nacional de Deportes l'agost de 1938 ja feien albirar els desigs de control de l'entramat esportiu i la importància que la dictadura –tal com havien fet altres règims, com el feixisme a Itàlia– atorgaria a l'administració de l'esport. Això no obstant, fou un cop acabat el conflicte quan el règim establí que la direcció de l'esport espanyol estaria sota el mandat del partit únic, amb la creació de la Delegación Nacional de Deportes de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, l'any 1941. Aquest fet fou transcendental perquè, en el disseny de l'entramat administratiu del règim, significava la subordinació absoluta de l'esport a l'aparell de l'Estat i a la Secretaría General del Movimiento a través del partit únic. Dit en paraules dictades per les autoritats de la dictadura a la premsa de l'època, aquest canvi significaria “la supeditación absoluta del deporte a las grandes directrices que señalan los rumbos nuevos, y su servidumbre al ideal patrio”.¹ Així, doncs, el sistema esportiu, tradicionalment basat en la iniciativa associativa i en una xarxa institucional privada estructurada des de la base a través dels clubs, es capgirava a partir de 1941 en una nova estructura piramidal coronada pel mateix dictador i per la Delegación Nacional de Deportes (DND), que s'erigia en òrgan suprem de direcció, gestió i control. Per tal de portar a terme aquesta tasca, la DND estructurava un organigrama basat en tres àmbits esportius diferents: les “federaciones nacionales”, que corresponia a l'esport de competició habitual i que passà a ser fortament vigilat i controlat; els “deportes del Movimiento”, una nova estructura que incorporava l'educació física i les competicions organitzades directament per Falange amb

**ESQUIADORES FENT
UNA DEMOSTRACIÓ
D'ESQUÍ SENSE NEU
A BARCELONA, LA
PRIMAVERA DE 1963.**

Pérez de Rozas.

Font: AFB.

l'objectiu de transmetre els valors del règim; i els “deportes militares”, desenvolupats en el marc de l'exèrcit. En l'àmbit federatiu, per tal de garantir el control i l'afecció al règim, la DND nomenava els membres de les federacions, i aquests sancionaven les directives dels clubs i les competicions. En una ciutat com Barcelona, amb un riquíssim

teixit esportiu que havia crescut molt durant l'etapa republicana, cal tenir en compte l'impacte que tingué la desaparició forçosa de desenes d'entitats esportives i la depuració i control de les directives de les que sobrevisqueren.

En aquest nou context, com quedà l'esport femení, que havia estat una de les esferes esportives que més havia crescut a Catalunya durant la dècada de 1930? D'acord amb els valors tradicionals, catòlics i patriòtics del règim franquista, el control sobre les dones i la necessitat d'imprimir una moral femenina específica foren qüestions molt recurrents, que naturalment s'incorporaren en el terreny de l'esport i l'educació física. Així, doncs, podem observar dos aspectes fonamentals que determinaren tota l'activitat física i esportiva de les dones

barcelonines i, en general, de tot l'Estat. En primer lloc, en l'àmbit de l'esport federat tradicional, s'ha de tenir en compte que el desplegament de la dictadura impedí la continuïtat d'entitats barcelonines que havien estat bàsiques en l'expansió de l'esport de les dones, com per exemple el Club Femení i d'Esports

FRANCO AL PALAU D'ESPORTS DEL CARRER DE LLEIDA, EN UN BANY DE MASSES CARACTERÍSTIC DE LES APARICIONS PÚBLIQUES DEL DICTADOR.
1966.

Pérez de Rozas.

Font: AFB.

(1928-1938). D'altra banda, com ja s'ha apuntat abans, l'esport federat passà a ser controlat des de la DND i inevitablement influït per les seves directrius. En aquest sentit, cal entendre la supervisió que s'exercí sobre les competicions femenines, d'acord amb els dictats de les autoritats falangistes sobre l'adequació o no de determinades disciplines a les *capacitats* físiques de les dones, el tipus de roba més adient en les competicions públiques, com també les actituds pròpies de les dones de la nova Espanya franquista. Com se sap, algunes decisions foren molt importants i afectaren les esportistes catalanes i barcelonines especialment, com ara la prohibició de l'atletisme femení fins a l'any 1961, atès que es considerava que podia afectar negativament la fisiologia de la dona i abocar a l'esgotament les futures mares de família. En tot cas, la desaparició de les competicions i de la pràctica atlètica significà una autèntica ruptura amb la tendència expansiva de tantes atletes que ja havien competit en proves estatals i internacionals i, per damunt de tot, el retorn a la situació de discriminació esportiva per gènere de principis del segle xx.

Al costat de l'esport federat, s'ha de tenir present que en l'àmbit dels esports del Movimiento, el franquisme desenvolupà la *Sección Femenina*, un organisme específic per a les dones que tenia, entre altres missions, el desplegament de tota l'educació física femenina (dels 7 als 17 anys) i de les competicions esportives i equips falangistes.² Tot i que s'havia creat en el si de Falange abans de la guerra, la Sección Femenina fou institucionalitzada el desembre de 1939 amb l'objectiu de formar les dones políticament i social d'acord amb els principis del partit i, en especial, educar-les per a la llar i l'educació física. En realitat, però, aquest organisme desplegà l'esport i l'educació física com un mer instrument per tal de dur a terme la missió patriòtica que calia inculcar a totes les dones: tenir cura de la llar, del marit i dels fills.³ La Sección Femenina fou, doncs, un apèndix de Falange i del règim per transmetre la cultura sexista i l'ideal de dona del franquisme a través de l'educació física i les competicions esportives.

DISCIPLINA, MILITARISME I SIMBOLOGIA FEIXISTA: MEMBRES DE LA SECCIÓN FEMENINA A BARCELONA DEMOSTRANT LA SEVA ADHESIÓ AL RÈGIM.
1956.

Pérez de Rozas.

Font: AFB.

Els valors: família, Déu i pàtria

L'educació física i l'esport femenins que impulsà el règim franquista des de 1939, recreaven un ideal de dona basat en l'abnegació, la religió, la procreació i la cura de la família. Un model de dona assistencial, al servei de l'home i profundament influït pel tradicionalisme catòlic. Això no obstant, des de la perspectiva de les activitats físiques, aquest model es fonamentava en un triple argumentari de tipus mèdic, religiós i polític.⁴ En l'àmbit pretesament científic i mèdic, els arguments que es tenien en compte no eren gaire diferents dels que quaranta anys abans havien incidit en la limitació de la pràctica esportiva de les dones europees durant l'expansió de l'esport als països occidentals, en el context anterior a la Primera Guerra Mundial. És a dir, un ús restrictiu de l'exercici físic en funció de les suposades capacitats femenines, de la salvaguarda de la maternitat com a objectiu essencial i dels estereotips de fragilitat, feminitat i delicadesa que hom atribuïa a la dona. Aquesta mena d'arguments donà com a resultat que durant les dècades de 1940 i 1950 es permetessin determinades pràctiques considerades aptes per a la dona, com ara la dansa, la gimnàstica, la natació, el bàsquet, el tennis o el voleibol, i que es prohibissin els esports de més contacte o considerats extenuants.

CARTELL DELS II JOCS DEL MEDITERRANI DE 1955, PRIMERA GRAN MANIFESTACIÓ ESPORTIVA A LA BARCELONA FRANQUISTA. 1955.

Font: Biblioteca de l'Esport.

Pel que fa als fonaments de tipus religiosos, en el context d'un règim que s'autoproclamava fidel al nacionalcatolicisme, l'educació física i la pràctica de l'esport es plantejaven des de les autoritats franquistes com una activitat espiritual. En el cas de la dona, aquesta espiritualitat es transmetia amb un missatge rotund: l'esport no es feia per a benefici propi o com a forma de gaudi personal, sinó per facilitar la missió essencial de la procreació i la família. Un cos sa i més ben preparat en benefici de la conservació dels valors tradicionals i de l'estructura social patriarcal. Aquests valors vinculats al tradicionalisme catòlic es feren sobretot visibles en la planificació de l'educació física escolar de les dècades de 1940 i 1950, per bé que en general perduraren durant tota la dictadura. A l'escola, en

l'escenari de la qual s'havia eliminat la coeducació per decret des de 1939, les formadores d'educació física de la Sección Femenina s'encarregaven de controlar aspectes estètics i morals com la manera de vestir –per exemple, amb bombatxos amb gomes o faldilles pantaló per tal d'amagar les cames–, les actituds en competició o els bons costums.

Finalment, des d'un punt de vista polític, l'educació física i l'esport que impulsaven els dirigents franquistes incorporaven un contingut patriòtic i nacional indubtables. En el cas català i barceloní, aquesta càrrega nacionalista ofería un simbolisme accentuat, ateses les característiques culturals i històriques del país i el paper que s'havia jugat durant el període republicà i la guerra civil. El missatge falangista d'una Espanya unida i victoriosa davant les

temptacions dels *particularismos* es transmetia també a través d'actes i exhibicions gimnàstiques públiques, així com en la quotidianitat de les aules i els patis de les escoles.

Malgrat tot, quan observem els esports femenins en els quals les dones barcelonines pogueren destacar abans de 1960, hi trobem casos meritoris, com els dels equips de bàsquet de l'Hispano-Francès, el Liceu Francès i el Laietà o les gimnastes del Barcino, del Blume o del Gimnàs Garcia Alsina. Algunes d'aquestes esportistes, tot i les limitacions generals del període, assoliren fites realment importants. Sobretot, durant l'etapa canviant de les dècades de 1960 i 1970.

Aires de canvi: les esportistes barcelonines a partir de 1960

Com passà en les esferes política, econòmica i social, el model de l'esport franquista –fortament controlat des de Falange d'ençà 1939– manifestà alguns canvis significatius a partir de la dècada de 1960. A banda dels recanvis generacionals, que començaren a fer-se visibles amb la desaparició d'alguns dirigents com el mateix José Moscardó, al capdavant de la Delegación Nacional de Deportes (1956), allò més significatiu fou la creació de la Ley de Educación Física y Deportes (1961) i una renovada visió més moderna i oberta de l'educació física i l'esport. Això, que òbviament no significava una democratització de les estructures dictatorials, permeté, tanmateix, la superació de l'etapa més estèril de la postguerra i una atenció més gran a alguns grans dèficits com la creació d'infraestructures i l'intent d'acostar la pràctica esportiva a la ciutadania. El nou delegat d'esports, José Antonio Elola Olaso, també provenia de Falange, però impulsà algunes transformacions formals i desenvolupà un discurs més proper a les polítiques esportives de l'entorn europeu. En l'àmbit de l'esport femení, fou notable la recuperació de les competicions atlètiques i, en general, la relativització del discurs tradicional del falangisme. El context social d'obertura relativa dels anys seixanta i setanta, a més, va permetre que les noves generacions de joves esportistes de grans ciutats com Barcelona, cresquessin i es formessin amb nous referents culturals i amb nous horitzons de llibertat.

AL COMENÇAMENT DE LA POSTGUERRA, ACTES D'AFIRMACIÓ FALANGISTA DURANT ELS CAMPIONATS DE GIMNÀSTICA DE LA SECCIÓN FEMENINA AL FRONTÓ CONDAL. 1944.

Font: AFB.

No ha d'estranyar, doncs, que l'esport femení barceloní trobés en aquests anys un punt d'inflexió important, que recuperés part de l'autoestima que el règim li havia manllevat al final de la guerra civil i que multipliqués les seves potencialitats competitives. Això es pot veure, per exemple, en l'àmbit de les competicions internacionals i, especialment, en els jocs olímpics. Als jocs de Roma de 1960, per primera vegada des de la guerra civil, hi pogueren assistir esportistes catalanes, entre les quals destacaren les gimnastes Elena i Montserrat Artamendi, Maria Rosa Balaguer i Renata Müller, com també Pilar Tosat i Carme Valls, en esgrima. D'altra banda, durant la dècada de 1960 les dones esportistes de Barcelona tingueren un paper molt destacat en algunes disciplines com el voleibol, l'atletisme, el bàsquet i la natació. En les dues primeres foren especialment importants les gestes de les seccions del club Hispano-Francès i del F. C. Barcelona, autèntiques plataformes d'atletes joves que despuntaren en l'entorn estatal. En atletisme, per exemple, ressaltaren les velocistes Maria Lluïsa Consegal i Isabel Montaña o la llançadora Maria Teresa Baylina, que feren els primers rècords catalans després de més de vint anys sense competicions femenines.⁵ En natació, en una etapa molt brillant del Club Natació Sabadell, la barcelonina Mari Pau Corominas participà en els Jocs Olímpics de Mèxic de 1968, en els 100 i 200 metres. L'èxit de la natació a la ciutat, però, fou coronat amb l'organització del Campionat d'Europa de 1970 a les Piscines Picornell, on Corominas quedà setena en la prova de 800 metres lliures. Durant la dècada de 1970, les nedadores dels clubs Natació Barcelona, Poble Nou i Montjuïc consolidaren algunes de les millors marques espanyoles, mentre que la nedadora del Poble Nou, Aurora Chamorro, participà en els conflictius jocs de Munic (1972), en l'estil papallona. Al marge d'aquests esports, la pràctica femenina s'estengué a altres disciplines que durant les dècades anteriors havien estat tradicionalment masculines, com per exemple en futbol (1970), en alpinisme i en esquí. Si en muntanyisme fou meritori el primer rècord estatal femení d'altitud de Montserrat Jou, que coronà el Noshag, de 7.492 metres (1975), en esquí foren molt destacables les fites de les germanes Conxita i Núria Puig i de Montserrat Bofill. Conxita Puig obtingué molt bons resultats internacionals i, com se sap, participà en els jocs de Sapporo de 1972.

Amb la mort del dictador i l'inici de la transició política l'any 1975, les qüestions de gènere començaren a emergir amb força en el debat social. En el marc de l'esport, després d'una llarga etapa d'invisibilitat i d'hegemonia d'un discurs fortament masculista que havia impregnat generacions, s'anà recuperant terreny lentament en l'àmbit de la presència pública i en la pràctica de base, i es plantejaren molts altres reptes per tal d'anar perfilant el camí cap a la igualtat i la construcció d'una cultura esportiva i d'educació física superadora d'estereotips i més democràtica.

NOTES

1. "Al reaparecer", *El Mundo Deportivo*, 31 de desembre de 1939, p. 1.
2. J. C. Manrique, V. M. López, L. M. Torrego i R. Mongas, "La labor formativa desarrollada por la Sección Femenina de la Falange en la preparación de sus mandos e instructoras durante el período franquista". *Historia Educación*, 27, 2008, Salamanca.
3. Marie Aline Barrachina, "Ideal de la mujer falangista. Ideal falangista de la mujer", dins *Las mujeres y la Guerra Civil Española*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Instituto de la Mujer, Madrid, 1991.
4. J. C. Manrique, L. M. Torrego, V. M. López i R. Monjas, "Factores que van determinar una educació física i esportiva de gènere durant el franquisme", *Apunts*, 98, 2009, p. 9.
5. "Cronologia dels Rècords de Catalunya a l'aire lliure. Categoria Femenina". *F. Catalana d'Atletisme. Estadística*.

Biografia del Premi Dona i Esport Mireia Tapiador: Montserrat Vergé Grau

Joan Manel Surroca

Com diu ella mateixa, va ser inscrita abans com a sòcia del Club Natació Manresa que en el registre civil. El seu pare, Joan Vergé, va presidir el club en diferents èpoques i hi deixà una gran empremta, com ho demostra el fet que se'l nomenés president honorari a perpetuïtat i que, amb motiu del 75è aniversari del club el desembre de 2007, es col·loqués a les noves piscines del club una placa en reconeixença de la seva decisiva aportació perquè el C. N. Manresa fos –l'any 1958– el segon club d'Espanya a disposar d'una piscina coberta. És

**MONTSERRAT VERGÉ
QUAN TENIA 4 ANYS
AMB EL SEU PARE A
LA PISCINA COBERTA
DEL CLUB NATACIÓ
MANRESA.**

1953.

Font: Arxiu de la família Vergé.

compreensible, doncs, que des de ben minyona Montserrat Vergé estigués relacionada amb l'aigua i, en conseqüència, amb la natació, més com a practicant que no pas com a competidora, ja que també dedicava part del seu temps a la pràctica de dos esports que li agraden molt: el bàsquet i el voleibol, que compaginava amb les classes de ballet. L'any 1969 va obtenir el títol de monitora de natació del Col·legi Català d'Entrenadors, el d'auxiliar nacional de natació de la Federació Espanyola i el de socorrista de la mateixa Federació Espanyola. Quan va arribar el moment d'accedir a la universitat, es traslladà a Barcelona. Mentre cursava estudis a la Facultat de Filosofia i Lletres, el col·legi Lestonnac –del qual havia estat alumna a Manresa–, valorant els seus coneixements en natació, li va oferir fer de monitora ja que, un cop inaugurada la piscina del col·legi, s'havien posat en marxa uns cursos de natació oberts a tots els infants dels voltants. Quan va llicenciar-se en l'especialitat de filosofia pura, ja tenia clar el futur: quina filosofia millor que ensenyar i educar els infants en els valors de l'esport! Quan el col·legi va dotar d'activitat escolar la seva piscina, aviat es va posar en marxa el concepte de dividir les dues hores lectives d'educació física en una hora de terra i una altra d'aigua. Amb el temps, fins i tot, va engregar un equip de competició del mateix col·legi.

**MONTSERRAT VERGÉ,
AMB 6 ANYS, SORTINT
DE LA PISCINA.**
1955.

Font: Arxiu de la família Vergé.

Fruit de la seva dedicació i empenta, l'any 1981 va entrar a formar part del Consell de l'Esport Escolar de Barcelona, on es dedicà a la promoció de la natació escolar, amb uns excel·lents resultats. Més endavant, va passar a encarregar-se de la Secretaria Tècnica del Consell, amb una dedicació especial al foment de l'esport femení i de disciplines aleshores minoritàries com la natació sincronitzada, la gimnàstica, el patinatge artístic, el voleibol o el bàsquet; en aquest darrer esport va aconseguir que hi hagués gairebé el mateix nombre d'equips femenins que de masculins. A poc a poc, es van obtenir bons resultats en futbol i futbol sala, com també en l'actual fórmula dels equips mixtos en les categories inferiors a dotze anys. La seva qualitat humana i els seus coneixements la van portar a formar part del consell directiu i va obrir així un camí a moltes més dones que, seguint el seu exemple, han pres responsabilitats de gestió en l'àmbit de l'esport escolar a Barcelona. Igualment és reco-

**MONTSERRAT VERGÉ
AMB EL SEU ALUMNAT
DEL COL·LEGI
LESTONNAC.**
2010.

Font: Arxiu de la família Vergé.

neguda la seva tasca com a jutgessa única per resoldre les incidències reglamentàries i disciplinàries de les competicions escolars, amb decisions plenes de comprensió i generalment ben acollides pels afectats. Es pot dir que ha tocat pràcticament totes les tecles en l'esport escolar, el qual continua servint amb il·lusió i dedicació com a vicepresidenta social i peça cabdal en els projectes del Consell de l'Esport Escolar de Barcelona.

Quan li demanes que et comenti alguna anècdota, sense dubtar recorda aquesta: “Una vegada, ja fa molts anys, una de les nenes que formaven l'equip de natació del col·legi Les-tonnac em va preguntar perquè havia d'anar a competir si en els entrenaments no obtenia mai bons resultats. Jo li vaig fer veure que, si s'esforçava, a poc a poc aconseguiria millorar els seus temps i es demostraria a ella mateixa que tenia afany de superació i de competició. Aquella nena no va fer mai grans resultats, però no va deixar l'equip fins que va acabar la seva etapa escolar”. Un excel·lent exemple de la pedagogia que cal emprar en l'àmbit escolar.

Amb quaranta anys d'experiència i amb la perspectiva del temps, Montserrat Vergé diu que avui els infants tenen molt més fàcil l'accés a l'esport i que, com a gran eina formativa que és, ara el principal objectiu és intensificar-ne el valor educatiu. El gran repte d'educadors i pares és que aquest concepte no es desvirtuï. Si haguéssim de resumir la seva filosofia en una frase, triaríem aquesta: “Jo hi crec”. Per això Montserrat Vergé continua al peu del canó decidida a servir l'esport escolar, el primer i més important graó de la piràmide esportiva de qualsevol societat moderna. No ens equivoquem quan afirmem que Montserrat Vergé ha estat l'autèntica forjadora i impulsora de l'esport femení escolar a Barcelona. Per tot això, el Premi Dona i Esport lliurat per l'Institut Barcelona Esports no ha fet altra cosa que retornar-li una petita part de tot el que ella ha ofert amb la seva dedicació a la nostra societat.

Biografia de la finalista del Premi Dona i Esport Mireia Tapiador: Carme Romeu Pecci

Joan Manel Surroca

Diu que fer esport a la natura és el més natural. Sobta que la Carme parli de fer un cim exigent o una travessa amb esquís de muntanya amb la mateixa naturalitat que si digués que ve de la farmàcia del barri. De ben minyona va viure aquest esperit de relació amb la natura, fent les seves primeres excursions familiars amb el seu pare, Isidre Romeu, un gran muntanyenc que l'any 1901, com li agrada d'explicar, va fer el cim verge dels Encantats junt amb el francès Ludovic Fontan. A més de l'ambient familiar, la Carme va estudiar al Col·legi Alemany de Barcelona, on l'educació física ja era llavors un element important en l'educació dels infants. Curiositats del destí, uns anys abans que esclatés la guerra civil, la Carme i Joan Antoni Samaranch van ser companys de classe. Al llarg de la vida i per camins ben diferents, ambdós han arribat a cims ben alts: sabien el que volien i van lluitar fins a aconseguir-ho. En aquest marc inscriuríem el perfil de Carme Romeu, un dels màxims exponents de l'època heroica de l'escalada i l'esquí a casa nostra. Després de tota una vida dedicada a l'esport compaginant l'escalada, l'esquí i l'esquí de muntanya, en la dècada dels vuitanta i començament dels noranta, amb el repte de la superació com a referent, va participar en competicions internacionals d'atletisme i esquí per a veterans, en les quals obtingué nombroses medalles. De ben jove va recórrer amb el seu pare i els seus germans bona part dels Pirineus i la serralada de Gredos, i del seu pare n'heretà aquesta passió per la muntanya que després va compartir amb el seu marit Josep Piqué, un altre dels escaladors insignes dels anys quaranta. En la seva etapa escolar va participar en els Campionats de Catalunya d'Atletisme de 1936, en què quedà quarta en el salt d'alçada. Formada amb els Minyons de Muntanya, a través de l'excursionisme desenvolupà la seva gran estima per la muntanya. La Carme ens ensenya, orgullosa, la fotografia d'un dia clau quan, amb 13 anys, va fer juntament amb els seus germans l'ascensió de l'Almanzor, a la serralada de Gredos. Capaç d'a-

AL CIM DE
L'ALMANZOR AMB
ELS SEUS GERMANS.
1933.

Font: Arxiu de
la família Romeu.

ESCALANT A MONTSERRAT.

Font: Arxiu de
la família Romeu.

frontar qualsevol tipus de muntanya, en les dècades dels quaranta i cinquanta va fer nombroses ascensions a Montserrat, als Pirineus, a Gredos i als Alps. En alguns casos, féu la primera via o fou la primera dona a fer l'ascensió, com és el cas del Cavall Bernat, el Gat del Pedraforca, el Rave o la Bola de la Partió, a la serralada de Montserrat. Al mateix temps, va demostrar les seves qualitats com a esquiadora: es proclamà quatre vegades campiona de Catalunya de descens i aconseguí fins a cinc títols estatals entre eslàlom, descens i combinada. Com més complicades eren les condicions climatològiques, més bé esquiava. Per si no fos prou, va ser la primera dona a fer el descens amb esquís del Pas de Chèvre, als Alps, una glacera avui pràcticament desapareguda. Quan li preguntes com es va iniciar en la pràc-

A LA REGIÓ DE L'ANETO.

Font: Arxiu de
la família Romeu.

tica de l'esquí, explica que els seus germans grans, membres del CEC, anaven a esquiar a la Molina i que un dia, poc abans que comencés la guerra civil, ho va voler provar. Li va agradar tant que, un cop acabada la guerra, hi tornà fins a convertir-se en una autèntica campiona. Igualment va practicar l'esquí de muntanya, que considera un complement excel·lent per a la pràctica de l'alpinisme. En aquesta modalitat, recorda especialment la seva participació en l'Haute Route, amb sortida a Chamonix i arribada al Cervino. Considerada una de les grans forjadores de l'escalada a Catalunya, Carme Romeu formà part del grup de muntanyencs que crearen el GAM –Grup d'Alta Muntanya–, amb l'objectiu de transmetre com a monitora els seus coneixements i les seves experiències i aportar més seguretat a

LLANÇANT EL PES EN UNA DE LES COMPETICIONS INTERNACIONALS D'ATLETISME PER A VETERANS.

Font: Arxiu de
la família Romeu.

les noves generacions d'escaladors. A més, va ser fundadora del CADE –Centre Acadèmic d'Escalada–, secció creada dins el CEC. En deixar el món de la competició, continuà vinculada a l'esquí i l'alta muntanya com a monitora i obtingué el títol de l'INEF. De fet, Carme Romeu no sap què és viure sense fer esport i, encara avui, malgrat haver complert 90 anys, dedica cada dia uns minuts a nedar, tot i que per poder-ho fer ha de creuar mitja Barcelona. I és que no hi ha res millor que l'activitat física, això sí, sempre en la mesura adequada a les circumstàncies. La Carme, el seu marit Josep Piqué i altres muntanyencs de l'època, fent allò que més els agradava i amb el seu esperit de superació personal i d'estima a la natura, esdevingueren els autèntics forjadors de l'escalada a Catalunya. El caràcter i el tarannà de la Carme resten reflectits en aquesta reflexió que ens fa sobre tota una vida dedicada a l'esport i la natura: “Sents una satisfacció immensa en veure que pots superar-te sobre el que ja havies assolit. És clar, això demana molts sacrificis, però sempre m'ha agradat fer el màxim per allò que em fa il·lusió. M'agraden els reptes i aquest exercici de superació ajuda a vèncer les dificultats que trobes en la vida i et dona paciència, ja que les coses no s'obtenen de cop i volta”.

Manifest de la Cursa de les Dones 2009

Consell de les Dones de Barcelona

Des del Consell de les Dones de Barcelona, d'acord amb les conclusions recollides durant la celebració del II Congrés de les Dones de Barcelona, amb la participació de més de 2.000 dones de la ciutat, declarem i demanem:

Que l'esport és un dret:

- Que l'esport femení és l'expressió del dret a la igualtat i a la llibertat de totes les dones a disposar del seu cos i a inscriure's en l'espai públic, independentment de llur condició social, edat, procedència, orientació sexual, etc.
- Que es treballi la igualtat d'oportunitats i se suprimeixin les barreres entre l'esport dit "masculí" i l'esport dit "femení", consistent a afavorir una obertura eficaç de les diverses disciplines a ambdós gèneres i a permetre a cada persona exercir aquella activitat física que lliurement esculli.
- Que es continuï potenciant el valor de l'educació física i esportiva dins els plans educatius, i que sigui considerada com a indicador de qualitat de l'ensenyament.
- Que es continuïn fent periòdicament estudis sobre la participació quantitativa i qualitativa del jovent en la pràctica esportiva escolar i extraescolar. Que s'ampliïn els canals de difusió dels resultats, i que s'actui amb els mitjans adients per tal d'afavorir la participació de les noies en la pràctica física i esportiva.
- Que es fomenti la pràctica esportiva en el lloc de treball, especialment mitjançant convenis col·lectius, i que es desenvolupin accions especials d'accés a l'esport dels treballadors i treballadores en situació precària o amb dificultats.
- Que hi hagi una oferta esportiva que es correspongui amb les necessitats de les dones en cada etapa de la seva vida, especialment d'aquelles que estiguin embarassades (amb consells per a la pràctica d'esports adequats a la seva situació).

**L'ALCALDE,
LA REGIDORA DE
DONES I JOVENTUT
I EL DELEGAT
D'ESPORTS ESCOL-
TEN EL MANIFEST
LLEGIT PER TATIA-
NA SISQUELLA.
2009.**

Font: Institut
Barcelona Esports.

Que l'esport és font de salut:

- Que la pràctica esportiva constitueix un mitjà d'afirmació i realització personal i col·lectiva, com també una font de salut física i psíquica.
- Que la manca d'exercici físic pot ser un factor de risc per a la salut.

**8.000 DONES
VAN PASSAR PER LA
CATIFA D'ARRIBADA.
2009.**

Font: Institut
Barcelona Esports.

**DONANT
BON EXEMPLE
ALS MÉS PETITS.**
2009.

Font: Institut
Barcelona Esports.

- Que la pràctica regular d'esport pot prevenir moltes malalties, com ara el càncer de mama.
- Que es duguin a terme estudis específics sobre la incidència de l'esport en la salut de les atletes.
- Que s'assessori psicològicament les atletes que es volen dedicar professionalment a l'esport sobre el procés de transformació del seu cos i que aquest aspecte s'inclouï en la formació dels entrenadors.

- Que es vetlli perquè les atletes gaudeixin dels seus drets sexuals i reproductius.

Que es visibilitzi l'esport femení des dels mitjans de comunicació:

- Que la cobertura sigui equilibrada entre l'esport femení i el masculí i que no es faci una presentació discriminatòria de les dones en l'esport.
- Que des dels mitjans de comunicació es vetlli per incloure la dimensió de gènere en la transmissió de les competicions esportives.

Que es reforci la participació de les dones en la presa de decisions en l'àmbit esportiu:

- Que el moviment esportiu treballi per assolir la paritat de participació de les dones en la presa de decisions i la representació equilibrada dels homes i les dones a tots els nivells i en tots els llocs de responsabilitat i presa de decisions.
- Que els governs i el moviment esportiu suprimeixin la distinció entre pràctiques masculines i femenines en els procediments de reconeixement de les disciplines d'alt nivell.
- Que les federacions nacionals i les autoritats que les tutel·len garanteixin la igualtat d'accés de les dones i els homes a l'estatus d'atleta d'alt nivell, garantint els mateixos drets pel que fa als ingressos, condicions d'enquadrament i d'entrenament, seguiment mèdic, accés a les competicions, protecció social, formació professional i reinserció social actiu al final de llurs carreres.

**ACTIVITATS DIRIGIDES
PER A LES PERSONES
QUE ENCARA TENEN
FORCES.**
2009.

Font: Institut
Barcelona Esports.

- Que les organitzacions esportives estableixin programes de formació i tutorització per a les atletes a fi i efecte de facilitar-ne la reinserció professional, particularment com a entrenadores, membres dels quadres tècnics i personal directiu.

A person wearing a yellow ski helmet and a yellow bib is smiling. The background is a solid yellow color. The text "La transversalitat de gènere en les estructures organitzatives" is overlaid in white. The bib has "VAL D'ISE" and "E" visible.

**La transversalitat de gènere
en les estructures organitzatives**

Manifiesto por la Igualdad y la Participación de la Mujer en el Deporte

Consejo Superior de Deportes

Resultan evidentes los avances sociales de las mujeres en todos los ámbitos, pero a pesar de la aparente igualdad de oportunidades entre hombres y mujeres, existen aún obstáculos que dificultan la igualdad efectiva. El deporte, como actividad plenamente integrada en nuestra sociedad, no es ajeno a esta realidad.

Son múltiples las leyes e iniciativas a todos los niveles, que instan a plantear nuevas formas de pensar y actuar para hacer posible la transformación y el cambio para el logro de una sociedad más igualitaria.

En el contexto internacional recogen este compromiso la Carta de las Naciones Unidas, la Declaración Universal de los Derechos Humanos y la Convención de las Naciones Unidas sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra las mujeres. En España la aprobación de la Ley para la igualdad efectiva entre mujeres y hombres –Ley Orgánica 3/2007 de 22 de marzo– refleja la voluntad de crear el marco normativo adecuado y favorable para seguir avanzando hacia una sociedad más justa y democrática.

El deporte y la actividad física, por su potencialidad educativa y mediática, constituyen un motor de cambio social y contribuyen desde hace tiempo a promover la igualdad entre mujeres y hombres. No obstante, los datos de los estudios más recientes en este ámbito reflejan que todavía existen diferencias importantes en cuanto a la participación y representación femenina en las distintas esferas del deporte.

La adscripción que las actividades físicas y el deporte han tenido y tienen al rol social masculino, la peculiaridad de las estructuras que sustentan el deporte, así como las diferencias en la ocupación del tiempo de ocio, la estructura familiar y laboral, los modelos educativos, los estereotipos sociales de género, etc., inciden en el desequilibrio todavía existente y mantienen barreras ocultas que dan lugar a un verdadero techo de cristal para las mujeres en el ámbito deportivo. Es fundamental promover la equidad en el deporte, teniendo en cuenta las diferencias existentes entre mujeres y hombres, pero sin que éstas limiten sus posibilidades.

Queremos un futuro con más mujeres que gocen del deporte y de los beneficios que éste conlleva, así como un mayor número de mujeres implicadas en todos los aspectos de la actividad física y el deporte: la dirección y la gestión, el entrenamiento, el arbitraje, el periodismo, la formación, la investigación y la práctica deportiva.

Por todo ello, MANIFESTAMOS que resulta necesario:

- Utilizar las posibilidades que ofrece el deporte como vehículo de formación de las personas y como transmisor de valores, con el fin de superar prejuicios y estereotipos que impiden a las mujeres y a los hombres desarrollarse según sus expectativas personales y su potencial individual.
- Incluir la perspectiva de género en las políticas de gestión de la actividad física y el deporte para garantizar la plena igualdad de acceso, participación y representación de las muje-

res, de todas las edades y condición, en todos los ámbitos y a todos los niveles: como practicantes, gestoras, dirigentes, entrenadoras, técnicas, árbitras, juezas, periodistas e investigadoras.

- Introducir el Principio de Igualdad de Oportunidades como una máxima de calidad en la gestión dentro de la responsabilidad social corporativa de todas aquellas instituciones o entidades relacionadas con la actividad física y el deporte.
- Facilitar el acceso y promoción de las mujeres en el deporte de competición, favoreciendo su incorporación y reconocimiento deportivo y social en el alto rendimiento y posibilitando la conciliación de su formación académica, desarrollo personal y profesional.
- Fomentar el empleo de estrategias coeducativas en el ámbito escolar y deportivo, así como contextos de participación y práctica que faciliten la incorporación de chicas y de chicos a todo tipo de actividades como hábito permanente.
- Asegurar la formación con perspectiva de género de los y las profesionales de la actividad física y del deporte, de acuerdo con las exigencias que establece la normativa legal vigente para los diferentes niveles: universitario, formación profesional, enseñanzas técnicas y cursos de formación permanente.
- Promover la investigación en materia de mujer y deporte con el fin de que sirva de apoyo a políticas de igualdad efectivas en el deporte, así como para la aplicación de programas y elaboración de herramientas y otros materiales que permitan avanzar hacia una actividad física y deportiva cada vez más equitativa.
- Apoyar la formación de redes y equipos multidisciplinares en el ámbito deportivo donde los/las profesionales expertos/as en igualdad y en deporte intercambien sus conocimientos y experiencias para favorecer la igualdad y eliminar las barreras que aún la dificultan.
- Reflejar en los medios de comunicación una imagen positiva de las mujeres en el deporte, diversificada, exenta de estereotipos de género y como modelos de éxito personal, profesional y social.
- Alentar a patrocinadores para que apoyen el deporte femenino en su conjunto y los programas que potencien la práctica deportiva de las mujeres.
- Establecer desde el ámbito de la actividad física y el deporte líneas coordinadas de actuación entre instituciones y organismos nacionales e internacionales que se ocupan de promover la igualdad entre mujeres y hombres, con el fin de optimizar los programas y las acciones.

El presente Manifiesto pretende implicar a todas las personas, organismos, instituciones o entidades públicas y privadas relacionadas directa o indirectamente con la actividad física y el deporte para que se adhieran a lo que aquí se expone y, en el ámbito de sus competencias, incorporen las propuestas que en él se hacen.

El Consejo Superior de Deportes, en su papel de gestor público del deporte en España, y partiendo de los principios incluidos en la Declaración de Brighton sobre la mujer y el deporte, promueve e impulsa este Manifiesto dentro de las actuaciones del Plan integral de promoción del deporte y la actividad física.

Adhesiones: www.csd.gob.es/mujerydeporte

Les dones, no fem esport?

Laia Doltra

“Segons les enquestes, les dones no fan esport; i si en fan, no el practiquen tant com els homes”.

Per rebatre aquesta afirmació, només cal que anem a una piscina municipal a primera hora del matí, i veurem com les dades no ens quadren.

El problema és que **dins l’imaginari col·lectiu i, fins i tot, segons la mateixa percepció de les dones, l’esport continua essent “masculí”, i encara que les dones facin exercici, elles mateixes no ho consideren ben bé “esport”.**

Al llarg del temps s’ha forjat un concepte d’esport com el d’una activitat física reglada, competitiva i, fins i tot, federada, que en molts casos no té res a veure amb l’esport recreatiu o com a eina de salut.

Malgrat tot, la participació de les dones en el món esportiu ha anat creixent, i ho ha fet paral·lelament a la història del feminisme i a la progressiva presència de la dona en l’espai públic.

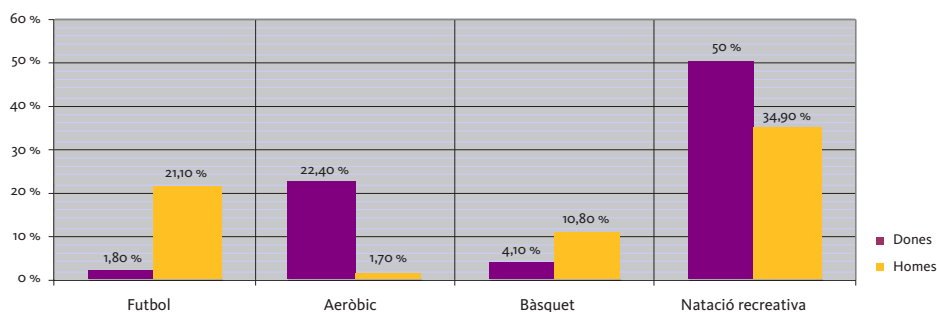
El mateix concepte d’esport també ha tingut la seva evolució, i per arribar fins a les taxes de pràctica esportiva femenina actuals han hagut de variar dues coses dins el món esportiu:

- d’una banda, la incorporació de la dona al món esportiu masculinitzat i la pèrdua parcial de prejudicis al respecte;
- de l’altra, la incorporació de determinades pràctiques físiques més feminitzades al món esportiu que fins fa poc no es consideraven “esport”, com ara la gimnàstica rítmica o la dansa.

Actualment no hi ha cap prohibició formal o legal i l’activitat física es recomana tant a homes com a dones; ara bé, **hi ha una igualtat real a l’hora de fer esport?**

Si ens fixem en les dades, veurem l’existència d’**activitats més masculinitzades i d’altres més feminitzades**; per exemple, mentre la participació en el futbol és majoritàriament masculina, la participació en l’aeròbic és quasi exclusivament femenina.

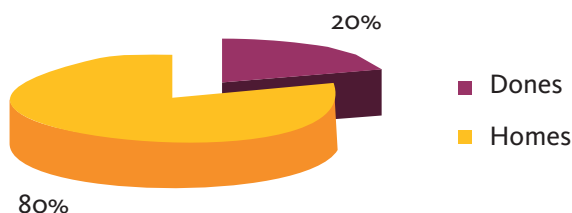
Activitats més practicades segons el sexe

Font: Observatori Català de l’Esport, 2006; a partir de CID, 2005.

Llicències federades

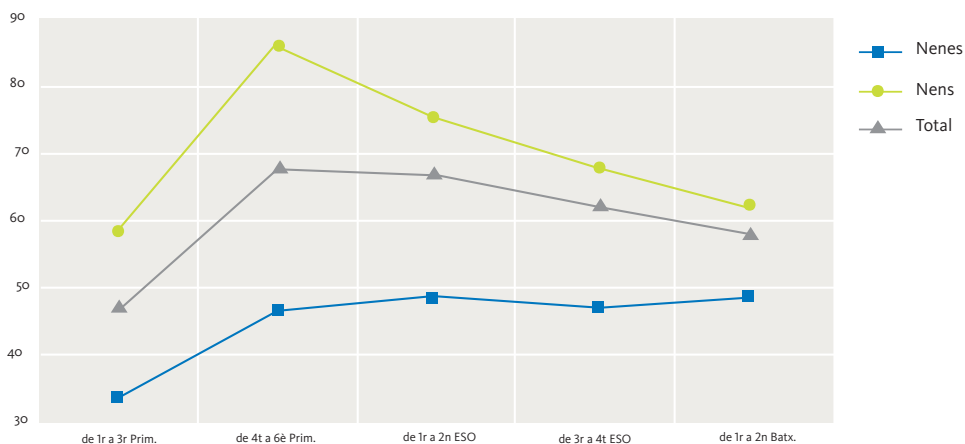
Es dona també una relació directa entre aquesta desagregació per sexes i la competitivitat: **els esports no competitius absorbeixen més participació femenina que els competitius, i l'esport federat aglutina més homes que no pas dones.**

Font: Observatori Català de l'Esport, 2007.

Tot i que les noies participen menys en l'àmbit de la competició, cal subratllar que es mantenen més constants en la pràctica de competició respecte als nois, que presenten un marcat descens que va del 86,4% de 4t i 6è de primària al 62,7% de 1r i 2n de batxillerat (IBE, 2007). Així, doncs, la competició podria ser una variable que contribuís a crear adherència a la pràctica esportiva femenina.

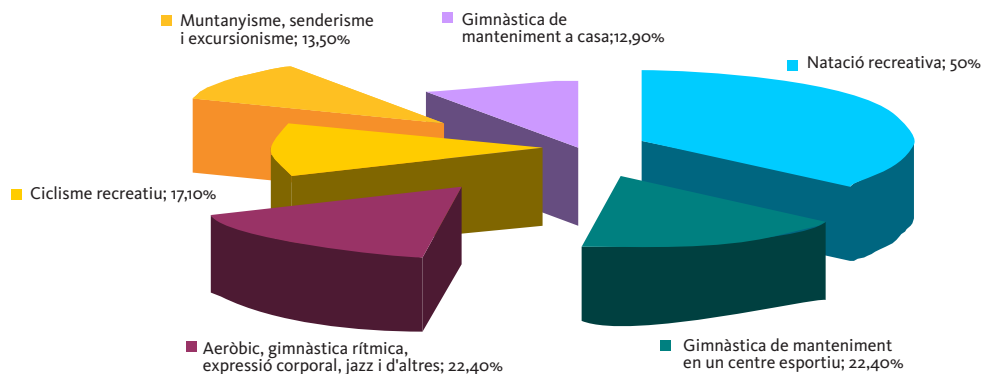
Evolució de la pràctica esportiva de competició per curs i gènere. Any 2007

Font: Institut Barcelona Esports, 2007.

D'altra banda, homes i dones no tenen la mateixa percepció de l'esport. **Per a les dones, es troba més associat amb la salut i l'estètica, mentre que els homes fan esport com a entrenament, com a espectacle, com a sortida professional o com a factor de reconeixement social.**

Activitats esportives més practicades per les dones. Any 2004

Font: Observatori Català de l'Esport.

A més, hi ha **altres condicionants** a l'hora de practicar esports. **Les dones dediquen més hores a les tasques domèstiques i reproductives i, com a conseqüència, disposen de menys temps lliure per a la pràctica d'altres activitats.** Ja des de petites, les nenes són introduïdes abans que els nens en les tasques de la llar i se'ls deixa menys temps per jugar, per la qual cosa es familiaritzen menys amb els jocs esportius.

Distribució per sexes de la dedicació setmanal al treball domèstic i familiar (any 2006)

Homes	7,9 hores
Dones	21,3 hores

Font: Institut Nacional d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

També hi ha **determinats aspectes psicosocials que condicionen la pràctica d'exercici físic per part de les dones.** L'educació sexista i diferenciada que rebien nens i nenes feia de l'esport quelcom masculí. Encara avui es regalen pilotes als nens i nines a les nenes, mentre es potencien actituds i valors diferenciats pel que fa a l'exercici físic. Es fan servir expressions com “*corre com un homenot*” o “*juga com una nena*” que condicionen la pràctica de l'esport per part de les dones, i s'estructura una imatge de l'esport com allò infantil, relacionat amb el joc i la infància, que porta moltes noies a deixar de fer esport durant l'adolescència, sobretot si es tracta d'activitats considerades “poc femenines” o que no guarden relació amb l'estètica o el culte al cos.

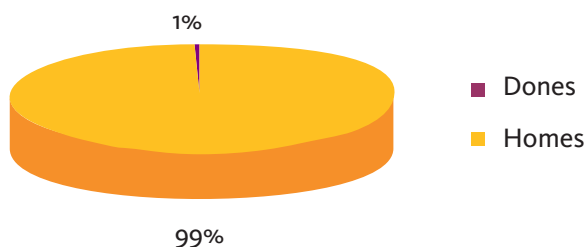
Els **mitjans de comunicació** també contribueixen a reforçar els rols desiguals en matèria esportiva. Mentre la publicitat mostra models masculins relacionats amb l'esport d'elit i d'alta competició, les dones tan sols apareixen practicant activitats físiques en anuncis de cosmètica i nutrició. Les transmissions esportives, per exemple, se centren en esports com el futbol o el món del motor, on els protagonistes són els homes, i les dones hi apareixen en un paper secundari i decoratiu.

Si ens fixem en la cobertura que donen els mitjans de comunicació a l'esport femení, veurem que dispensen un tracte diferenciat depenent del sexe de l'esport i l'esportista. Segons un estudi fet l'any 2004, els/les esportistes van ser el 27,9% de les persones esmentades en els informatius de totes les cadenes de televisió, però d'aquest 27,9% tan sols un 0,2% eren dones.

Així, per cada 458 homes que practiquen esport, només es van esmentar 3 dones.

També dels articles de primera plana que parlen d'esport, només el 3,2% estan dedicats a l'esport femení, llevat de quan es tracta d'esports més feminitzats com la gimnàstica o el patinatge artístic.

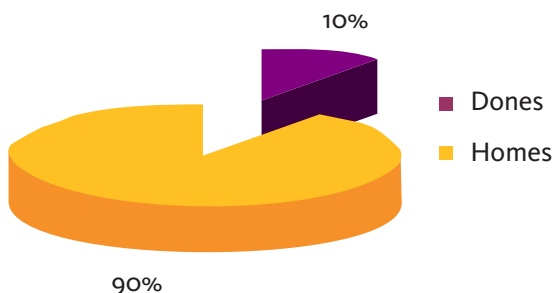
L'esport femení en els mitjans de comunicació

Font: Revista *Dones*, de l'Associació de Dones Periodistes. Núm. 21 (desembre de 2005).

Igualment hi ha **poca representació femenina en els òrgans de direcció de les federacions i els clubs esportius, i una gran diferència pel que fa als recursos, tant econòmics com materials, que es destinen a l'esport masculí en detriment del femení**. Les dones esportistes reben menys premis, menys beques, menys salaris i, aquests, més baixos. També es dona una discriminació pel que fa a l'ús de les infraestructures ja que els Font: Consell Català de l'Esport, 2004. equips femenins tenen accés a pitjors equipaments i instal·lacions.

Presència de dones directives en les federacions esportives catalanes. 2004

A les dades exposades fins ara, caldria afegir-hi la consideració sobre el cos femení. Com a conseqüència de la seva capacitat reproductiva, al cos femení se li ha donat un ús social dirigit a l'atracció masculina i la reproducció. D'aquesta manera, **les dones han estat sempre orientades als "altres", i el control públic del seu cos ha limitat el seu gaudiment**

de l'experiència corporal, que és la característica principal de la pràctica esportiva. Per això també la pràctica esportiva femenina està més orientada a l'estètica i al manteniment del cos i la salut.

Com a resum de tot el que ha estat exposat, podríem concloure que **les dones sí que practiquen esport, però la seva participació no es considera representativa ja que tenen poca presència en l'esport competitiu i federat, en l'esport d'elit i en l'esport de masses.** Les activitats físiques que fan les dones no són considerades esport i, per tant, els recursos que s'hi destinen són molt inferiors.

L'exclusió patriarcal de les dones en l'àmbit públic ha deixat un difícil llegat al món esportiu. Les dones continuen essent encara un "número" molt poc significatiu dins les estadístiques esportives i cal adoptar mesures per tal de restituir a les dones els seus drets, els seus coneixements i les seves aportacions dins l'àmbit esportiu.

Perquè la representació de la dona és encara, a tots els nivells de l'esport, menor que la dels homes. I no es deu a una falta d'interès per part de les dones, sinó que reflecteix una llarga història en què la dona ha estat exclosa tradicionalment d'aquest món esportiu per ser considerat socialment incompatible amb el rol que tenia assignat en la família.

(Conferència Mundial sobre la Dona i l'Esport. Mont-real, 2002)

Bibliografia

Dones. Associació de Dones Periodistes. Núm. 21 (desembre de 2005).

Estudi dels hàbits esportius escolars a Barcelona. Institut Barcelona Esports. Ajuntament de Barcelona, 2007.

Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya. *Observatori Català de l'Esport* [en línia]. Barcelona, 2009. <<http://olympicstudies.uab.es/observatori/cat/index.asp>> [consulta: 20 d'octubre de 2009].

NASH, M. *Les dones fan esport.* Institut Català de la Dona, 1992.

ALBUIXECH, S. Doltra, L. *Reflexions en femení; Gènere i esport; Àrea d'Igualtat i Ciutadania.* Diputació de Barcelona, 2010. (Pendent de Publicació)

SOLER, S. I VILANOVA, A. *Buscant la igualtat contemplant la diferència.* Consell Català de l'Esport, 2006.

SOLER, S. I VILANOVA, A. *Accions i no paraules: bones pràctiques de gènere en l'esport.* Consell Català de l'Esport, 2006.

Universitat Autònoma de Barcelona. *Observatori Crític de l'Esport* [en línia]. Cerdanyola del Vallès, 2009. [consulta: 20 d'octubre de 2009].

La comunicació, els recursos i la presència femenina en una organització esportiva

Consell de Coordinació Esportiva en Edat Escolar de Barcelona

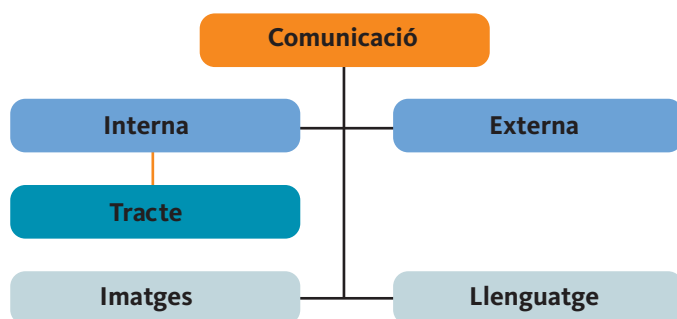
En el marc de la *Setmana Esportiva de les Dones*, organitzada pel *Consell de Coordinació Esportiva en Edat Escolar de Barcelona*, el 28 d'octubre de 2009 es va celebrar la ja tradicional Jornada de reflexió, debat i reconeixement, que, després del lliurament del tercer Premi Dona i Esport Mireia Tapiador, consistí en la realització d'un taller amb la intenció de donar eines per incorporar la perspectiva de gènere dins les estructures organitzatives de les entitats esportives locals.

El taller tingué com a objectiu general possibilitar una anàlisi interna de les associacions i els clubs esportius, com també dels serveis que aquests ofereixen des d'una perspectiva de gènere, facilitant els mecanismes necessaris per detectar possibles discriminacions o obstacles amb relació a la pràctica esportiva i la presència femenina. Així mateix, es pretenia trobar i discutir conjuntament, des d'una visió no sexista, possibles solucions aplicables en cada cas per repensar les actuacions dutes a terme i posar remei a determinades situacions injustes. El resultat final perseguit era oferir algunes "receptes" per a la participació equitativa d'homes i dones dins el món esportiu.

La sessió, de dues hores, es va dividir en tres parts. Els primers vint minuts es dedicaren a una xerrada introductòria sobre les barreres per a la pràctica esportiva femenina, per tal de contextualitzar el taller. A continuació, va tenir lloc la dinàmica de grup, en què les entitats participants es dividiren en tres grups per treballar entorn de tres temàtiques diferents: la comunicació, els recursos i la presència femenina. Finalment, aplegats una altra vegada en sessió plenària, una persona representant de cada grup va exposar breument les principals reflexions i conclusions a les quals s'havia arribat.

Comunicació

El grup que va discutir sobre aspectes comunicatius orientà el seu treball a partir de l'esquema següent:

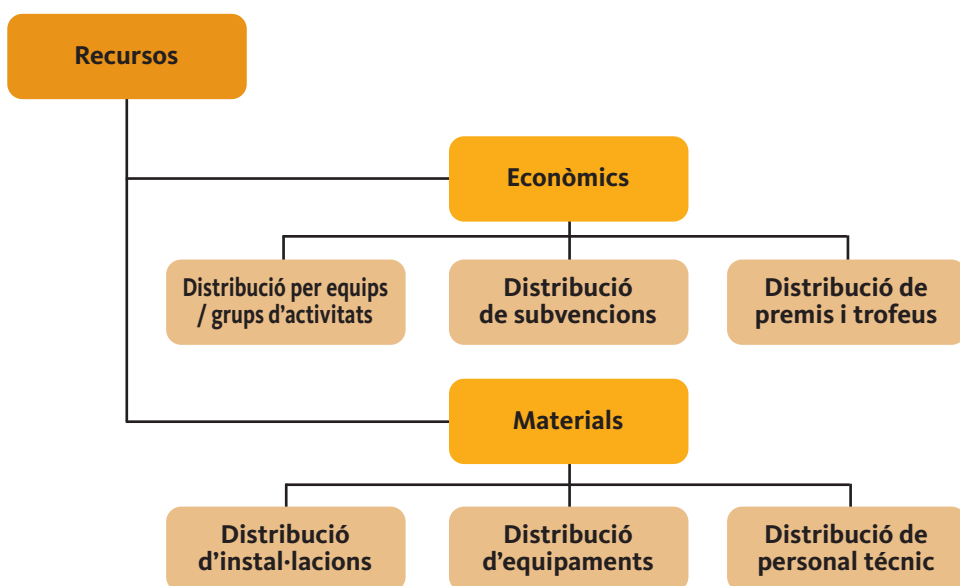
I en sorgiren les propostes següents:

- Oferir formació als professionals sobre l'ús de llenguatge no sexista seguint els models de la Unió de Federacions Esportives Catalanes (UFEC).¹
- Crear una comissió de seguiment de comunicació no sexista.

- Donar a conèixer el concepte de mesures d’afirmació (discriminació positiva) per evitar malentesos i que els nois se sentin “exclosos”.
- Afavorir la signatura d’un compromís per part de les entitats esportives per usar imatges i comunicació no sexista i paritària en la seva publicitat i en els materials que editin. Aquesta mesura es podria complementar amb l’organització d’una exposició, al final de la temporada, en què es mostrés el treball fet per les entitats.
- Oferir activitats esportives paral·leles a les mares que acompanyin els seus fills i filles als entrenaments, o a les companyes que vinguin a veure els entrenaments de les seves parelles.
- Encoratjar les professionals de l’àmbit esportiu a assumir càrrecs de responsabilitat.

Recursos

El grup de recursos es va ocupar dels temes que apareixen en l’esquema següent:

Fruit del treball d’aquest grup, sorgiren les reflexions següents:

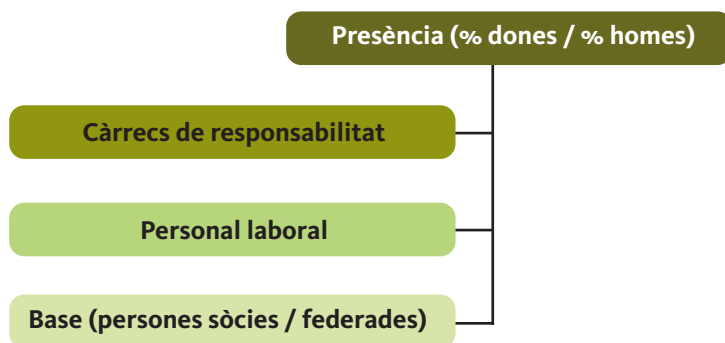
- Es troben dificultats a l’hora d’analitzar la distribució dels recursos dins les entitats, ja que la seva tipologia és molt diversa: entitats poliesportives o d’una sola modalitat, entitats amb secció masculina, femenina o ambdues.
- En el cas dels clubs amb secció femenina únicament, sovint el problema és que no poden absorbir tota la demanda. Si, per contra, disposen de totes dues seccions, les dificultats sorgeixen perquè no tenen prou noies per fer funcionar la secció femenina.

Les propostes del grup foren les següents:

- Oferir més recursos i suport a l’esport minoritari fins que aquest assoleixi els mínims que permetin la seva continuïtat.
- Anar més enllà del model d’esport competitiu per atreure més noies.

Presència femenina

Pel que fa a la presència de dones dins el món esportiu, el grup va treballar els aspectes següents:

Les propostes del grup per a l'augment de la pràctica esportiva femenina són les següents:

- Constituir una comissió de valoració i control de la paritat en els processos d'elecció de càrrecs de responsabilitat i de selecció de personal de les entitats esportives com la que existeix a Suècia.
- Separar els clubs segons el gènere ja que les entitats amb secció masculina i femenina tendeixen a dotar de més recursos l'esport masculí. La creació de clubs únicament femenins permetria de centrar tot l'esforç en l'esport de les dones.
- Equiparar els horaris d'ús de les instal·lacions esportives per tal que els equips femenins no en surtin perjudicats.
- Ampliar la varietat de l'oferta esportiva incloent-hi pràctiques més feminitzades i obrint les pràctiques més masculinitzades a la participació femenina.
- Per potenciar la presència de l'esport femení en els mitjans de comunicació, es proposa de celebrar les competicions d'equips o de les seleccions masculines i femenines de manera consecutiva. D'aquesta manera, es facilitarien les retransmissions.
- Adequar les normatives per tal de potenciar l'espectacularitat de la versió femenina d'alguns esports i qüestionar aquelles propostes que semblin poc ètiques.
- Crear una comissió de seguiment de la matriculació de les activitats esportives fora de l'horari lectiu que pugui centralitzar i distribuir demandes.
- Fomentar la igualtat d'oportunitats des de la infantesa promovent pràctiques esportives conjuntes i variades.
- Evitar de tractar les dones com si fossin un col·lectiu en risc d'exclusió social.

NOTA:

S'han recollit les reflexions manifestades al llarg de la sessió, sense considerar si hi havia un acord més o menys unànim entorn de cada una d'elles.

1. **Esports, dones i llengua.** Unió de Federacions Esportives de Catalunya. Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya, 2007.

“Dona i esport, espais de diàleg i participació”

Gemma Ríos Subirats

Aquest article ens apropa a conèixer un projecte esportiu destinat a un col·lectiu que viu a l'ombra, un col·lectiu de dones que no es veuen i que se senten.

Des de fa ja uns quants anys, Esportistes Solidaris, entitat no lucrativa que té com a finalitat obtenir, mitjançant la pràctica esportiva, una millora tant física i social com psicològica dels diferents col·lectius en situació de risc o exclusió social amb els quals treballa, va decidir d'obrir les portes al col·lectiu de dones que són víctimes de la violència de gènere.

En aquest entorn podem diferenciar entre les dones que han fet el primer i difícil pas d'acudir als professionals referents per denunciar la seva situació i per començar un treball de reestructuració de la seva vida, i les que no han fet aquest pas, dones vulnerables amb poques oportunitats de desenvolupar-se com a persones o, fins i tot, que encara no veuen o no tenen present els seus drets com a persones. La càrrega d'obligacions, les exigents responsabilitats, els problemes amb què s'han d'enfrontar i el poc suport que reben les condicionen en la seva pròpia vida i, com a conseqüència, tenen l'autoestima molt perjudicada. En aquest darrer grup centrarem el projecte “Dona i esport, espais de diàleg i participació”.

La finalitat del projecte és obrir espais de diàleg i participació, amb una gran diversitat cultural, generacional i social, en què les dones puguin transmetre les seves idees, pensaments, experiències, alegries i desil·lusions i, d'aquesta manera, formar un espai de *feed-back* entre iguals. Aquests espais, que es porten a terme en diferents districtes de Barcelona i d'una hora de durada, es fan dos dies a la setmana.

Alhora, i de manera coordinada, es fan trobades trimestrals reunint en un sol grup totes les beneficiàries de l'activitat. Transversalment, s'hi tracten temes i es fan activitats d'interès per a les participants. Elles mateixes, amb l'ajuda i el consell de les educadores, escolliran l'activitat que volen fer i que considerin de motivació general. D'aquesta manera, fomen-

**GRUP DONA I ESPORT
AL CENTRE CÍVIC LA
SEDETA DEL DISTRICTE
DE GRÀCIA.**

Font: Arxiu d'Esportistes
Solidaris.

tem encara més les relacions socials i, atesa la gran diversitat de característiques socials i culturals de les dones que hi prenen part, les trobades esdevenen més enriquidores.

En el moment que es decideixen a participar en l'activitat, ja han fet un pas important: dedicar-se una estona a elles mateixes. Les sessions d'exercici físic treballen aspectes molt variats, dirigits a millorar la seva condició física i psíquica, sense oblidar, però, que es tracta també d'oferir-los un espai lúdic i de relació. Per tal de facilitar la participació de les dones, hem organitzat un servei de guarderia que es fa càrrec dels fills i filles durant l'estona de l'activitat.

Tot i que estem parlant de "dona i esport", la millora de la condició física no és l'objectiu principal, sinó l'eina que fem servir per fomentar el diàleg i la participació activa de totes les beneficiàries de l'activitat. Per aquest motiu donem molta importància a la part d'arribada i d'acomiadament de les dones fins a la sessió següent. En aquests moments és quan les tècniques esportives parlen, escolten i observen l'estat anímic de les dones.

Per què aquest col·lectiu?

Existeixen molts col·lectius mancats de recursos propis per desenvolupar-se i poder afrontar els problemes que els afecten, però creiem que les dones són les més perjudicades. La possibilitat de treballar passa, en la majoria dels casos, per haver de conformar-se amb feines sense regles, sense horaris, sense concessions i, generalment, no qualificades. El naixement i l'atenció dels fills i les responsabilitats domèstiques limiten les possibilitats de desenvolupament personal i professional de les dones. Els horaris laborals sovint són incompatibles amb els horaris escolars i l'escassetat d'ingressos no els permet pagar serveis que atenguin els seus fills fora de l'horari curricular.

Un índex per estudiar i avaluar la situació de la societat en relació amb l'estat del benestar és fer un recompte de la participació d'un determinat col·lectiu en el món de l'esport. Les dades confirmen que, ara com ara, la incorporació de la dona en els programes d'activitat física encara no ha assolit els paràmetres desitjats. Una de les raons, fonamental des del nostre punt de vista, és la manca d'una oferta real que s'adeqüi a les seves necessitats: aquest col·lectiu específic requereix ser tractat d'una manera concreta i no esperar que s'adapti a una oferta ja existent que no ha estat dissenyada expressament.

Amb aquest projecte hem volgut acostar aquest col·lectiu de dones al món de l'esport i l'activitat física.

Característiques de les dones que pateixen marginació social i violència de gènere

En el cas d'haver patit violència de gènere, la reacció immediata acostuma a ser de comoció, paralització temporal i negació del que ha passat, seguides d'un estat d'atordiment, desorientació, sentiment de soledat, depressió, vulnerabilitat i impotència. Després d'aquesta primera etapa de desorganització, les reaccions enfront de la victimització acostumen a canviar: els sentiments de la víctima poden passar d'un moment a un altre de la por a la ràbia, de la tristesa a l'eufòria i de la compassió d'ella mateixa al sentiment de culpa. A mitjà termini, pot presentar idees obsessives, incapacitat per concentrar-se, insomni, malsons, plor incontrolat, augment del consum de fàrmacs, deteriorament de les relacions personals, etc. També es pot presentar una reacció tardana, que ha estat descrita en els manuals de diagnosi psiquiàtrica com a "desordre de tensió posttraumàtica" o "síndrome d'estrès posttraumàtic".

Aquest estrès posttraumàtic consisteix en una sèrie de trastorns emocionals que no necessàriament apareixen temporalment associats amb la situació que els ha originats, però que contribueixen a formar una seqüela de situacions traumàtiques viscudes, com ara haver estat sotmès/esa a situacions de maltractament físic o psicològic.

Què volem aconseguir?

Afavorir la inclusió de les dones servint-nos de l'exercici físic i l'esport com a eina per millorar la condició física, l'autoestima i la presa de decisions i per possibilitar la participació en qualsevol activitat.

- Animar-les a preocupar-se de la seva pròpia existència i a dedicar-se un espai de temps a elles mateixes.
- Aconseguir que actuïn i es desenvolupin de manera més autònoma i normalitzada.
- Fomentar un clima que obri les portes al diàleg.
- Fer que prenguin consciència dels seus drets com a persones integrants de la societat.
- Allunyar-les de ser víctimes de la violència de gènere.
- Facilitar-los la participació en la pràctica d'activitats físiques.
- Motivar el col·lectiu perquè prengui decisions sobre les activitats i estimular la seva capacitat d'autogestió.
- Treballar la seva condició física per aconseguir un equilibri i una sinèrgia muscular que faciliti les tasques motores que habitualment duen a terme.
- Donar a conèixer aspectes d'higiene postural i ergonomia aplicables a la seva vida laboral.

Treball en xarxa

Des de l'entitat considerem molt important el fet d'unir esforços i de dur a terme un treball conjunt. Per aquest motiu ens coordinem amb entitats i serveis que atenen els mateixos col·lectius, com ara els punts d'informació i atenció a la dona (PIAD) i els centres d'atenció primària (CAP). Aquests dos serveis de l'Ajuntament de Barcelona estan estretament

l·ligats al projecte ja que les treballadores socials són les professionals que en fan difusió i deriven les dones a l'activitat.

Un pas més

Com ja hem dit al començament, aquest projecte es va engegar fa uns quants anys. Al llarg d'aquest temps, hem observat una gran evolució de les dones que hi participen: moltes d'elles inicien estudis per poder tenir feines reglades, fan trobades entre elles, es preocupen del seu aspecte físic, són més autònomes, més capaces d'autogestionar-se i de prendre decisions i, segons els metges que les atenen, la gran majoria acudeixen amb menys freqüència al CAP i, consegüentment, disminueix el nombre de tractaments farmacològics.

Les dones són conscients d'aquests canvis positius que es produeixen en la seva vida i per això valoren la importància de fer activitat física d'una manera planificada i ens transmeten la demanda de continuar fent el programa. En aquest punt, ja hem aconseguit molts dels objectius marcats i és quan hem de fer un pas més, el de consolidació i inici d'una segona fase del projecte.

Les fases van per anys escolars. El primer any de l'activitat és gratuït per a les dones i en els anys posteriors (ja en la segona fase) s'introdueix el pagament d'una quota. Les dones han d'assumir una responsabilitat de continuïtat, ja que per a la creació del grup hi ha d'haver un mínim de dones inscrites per tal que el projecte sigui viable. Quan parlem de quota, ens referim a un import reduït i assumible tenint en compte la seva precària situació econòmica; som conscients que moltes d'aquestes dones han de fer un esforç per pagar aquesta quantitat. Aquesta seria la veritable confirmació de la importància que donen a la realització d'activitat física i al fet de formar part d'un grup.

La veu de les dones

Aquí teniu la vivència explicada per algunes de les protagonistes del projecte:

“Gràcies al PIAD de Nou Barris i a l'entitat Esportistes Solidaris, hem pogut ajuntar-nos un grup de dones de diferents edats que ens reunim dos cops per setmana, el dimarts i el dijous, de set a vuit del vespre, per fer activitat física. La nostra monitora és una noia encantadora i molt jove, però amb una magnífica professionalitat en el seu camp; ens guia, ens ensenya, ens ajuda a millorar mitjançant exercicis d'estiraments, jocs en grup, on treballem la memòria, la concentració, l'equilibri... Ens ho passem bé, encara que de vegades sigui una mica esgotador o dur, però a poc a poc ens sentim millor, ens surten els exercicis, aprenem a treballar determinats músculs... Cuidem la nostra salut, tant física com mental, ja que a més de fer exercicis, comentem les nostres coses i som cada vegada un grup més unit. Un cop acabades les sessions, fem exercicis de relaxació amb música apropiada i així **agafem forces per tornar a la rutina**. Se'ns fan curtes, les sessions, totes desconnectem de l'exterior i ens agrada dedicar-nos aquest **petit regal a nosaltres mateixes**”.

Marisol M.

“**Em sento millor** i més flexible des que faig aquestes sessions. Tenim un monitor molt pacient i que posa molt d'interès a ensenyar-nos”.

Maria M.

“Sóc pacient del Dr. B., vinc al centre dos cops per setmana a fer activitat física, ja que em van diagnosticar desgast d'ossos en la zona de l'esquena i osteoporosi. Des que faig aquestes sessions, hi he notat molta millora. Els exercicis d'estiraments em relaxen la musculatura i **em sento més flexible i tinc menys dolors**”.

Carmen F.

“Vaig començar les classes pensant que potser serien avorrides, com tantes altres classes d'activitat física. La meua sorpresa ha estat que en aquest temps que dedico a l'activitat, no tan sols em diverteixo, sinó que, a més de fer exercicis posturals, correctius i de mobilitat, fem teràpia de grup animades pel monitor. En resum, estic encantada, em trobo molt millor i us felicito per aquesta iniciativa i, sobretot, el monitor per ser tan professional i un ésser especial”.

Lola B.

Bibliografia

CORSI, J. (comp.). *Maltrato y abuso en el ámbito doméstico: fundamentos teóricos para el estudio de la violencia en las relaciones familiares*. Buenos Aires: Paidós, 2003.

PUJADAS, X.; FRAILE, A.; GAMBAU, V. (comp.). “Culturas deportivas y valores sociales”. *Investigación social y deporte*, núm. 7. AEISAD. Librerías Deportivas Esteban Sanz.

Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya [en línia]. <<http://www.gencat.net/benestar/persones/dones/genere/atencio/index.htm>> [consulta: 6 d'abril de 2010].

Educación física y deportes (revista digital). Buenos Aires: 2008 [en línia]. <<http://www.efdeportes.com>> [consulta: 6 d'abril de 2010].

Aquesta publicació s'emmarca
en la celebració de la
**Setmana Esportiva
de les Dones 2010**

Col·labora:

